

lente 2005

BOMEN *nieuws*

Kwartaalblad van de Bomenstichting

Behoeftte aan een onafhankelijk oordeel?

Wij GEVEN EEN DESKUNDIGE
TWEEDE MENING

- Boombeleidsadvies
- Boom effectanalyse bij bouw en aanleg
- Beheer- en onderhoudsadvies
- Belangenafweging bij kapaanvraag
- Visuele boomcontrole monumentale bomen

T: 030-2303510/F.: 030-2310331
info@bomenstichting.nl
www.bomenstichting.nl

**Mr B.M. Visser
& Partners**

Juridische Raadgevers
Natuur, Bos en Landschap

Ravenhorsterweg 61, 7103 AR Winterswijk
telefoon: 0543 - 51 85 17 / fax: 53 46 93
e-mail: bmvisser@freeler.nl

Bomencursussen voorjaar 2005

Cursuslokatie: Arnhem of "aan huis" (datum in overleg)

Vakcursussen:

Datum:

■ Boomtaxatie: Theorie en praktijk
- nieuwe taxatiemethode richtlijnen NVTB 2005	22 + 23 mrt. 2005
■ Boombeleid: Raamwerk
- opzet en toetsing boombeleid	11 + 12 april 2005
■ VTA-1: Visuele boomcontrole en registratie
- boomveiligheidsinspectie in het kader van de zorgplichten	14 april 2005
■ Boomtaxatie: Theorie en praktijk
- nieuwe taxatiemethode richtlijnen NVTB 2005	18 + 19 april 2005
■ VTA-2: VTA-methodiek en stabiliteitsonderzoek
- vervolgcursus VTA-1	26 mei 2005

→ Informatie en inschrijving:

*Alle cursussen vanaf 4 deelnemers
ook "aan huis"!*

N.O.C.B.
Boomtechnisch Adviesburo
beëdigd taxateur van bomen

Postbus 168, 6930 AD Westervoort
Tel. 026 - 31 17 550 - Fax 026 - 31 20 538
Bezoek onze internetsite: www.nocb.nl

Popelen

De natuur staat te popelen om de nieuwe lente te omarmen, maar wordt nog met regelmaat teruggeflo-ten door de grilligheid van maart. Toch is het een kwestie van tijd voor alle opgeslagen energie in wortels en knoppen losbarst in bloesem en nieuwe twijgen en bladeren.

Het werkwoord 'popelen' is afgeleid van 'popel', een andere naam voor de peppel of populier. "In hevige spanning of verlangen verkeren", meldt de Van Dale. Mooi dat dit aan een boom wordt toegeschreven, vindt u niet? Het is ook niet zo verwonderlijk, want ook al is het windstil, populieren zijn altijd hoorbaar, altijd in beweging. De ratelpopulier, in het Latijn *Populus tremula* genaamd, is daar de meest uitgesproken exponent van.

De populier dankt zijn naam aan de Romeinen die deze boomsoort vergeleken met het geroezemoes van het volk, *populus*, in de straten van Rome. Popelen heeft ook wel betrekking op de Bomenstichting dit jaar. We vieren niet alleen het 35-jarig bestaan, met een speciale dag rond de Boomfestatie op 19 juni, maar we zijn dit voorjaar ook begonnen met de nodige nieuwe activiteiten of staan daarvoor in de startblokken.

Eerst geven we u een terugblik, zoals dat hoort op een verjaardag. De Bomenstichting is mede op initiatief van boomverzorger J'ørn Copijn in 1970 begonnen. Het was hem vooral om de bescherming van monumentale bomen te doen. Florentine van Eeghen sprak met J'ørn en tegelijk met Liliane Taudin Chabot, een nieuwe beschermer van boommonumenten.

De populier staat centraal in dit nummer. Een boomsoort die vanwege zijn groeikracht veel wordt toegepast om de omgeving snel leefbaar te maken, maar die ook vaak wordt verguisd vanwege allerlei ongemakken op nog jonge leeftijd. Vallende takken en allergie zijn veel gebruikte argumenten om ze snel - na dertig tot veertig jaar - plaats te laten maken voor duurzamere soorten als linde en eik. Alsof iedereen dáár zo gelukkig mee is.

Donateur Cocky Kramer uit Voorburg verwoordde het mooi in haar ontboezeming toen ze las over de voorgenomen vervanging van populieren bij haar in de buurt: "Goed, ze geven witte pluizen en ja, ze laten bij fikse wind menig houtje vallen, maar ... daar staat zoveel meer tegenover!"

Wat hebben populieren ons dan te bieden? Ga eens op een windstille, warme voorjaarsdag alleen naar een uitlopend populierenbos. Zet al uw zintuigen open en laat het bos minstens een uur goed op u inwerken. Je komt er herboren uit, dat verzeker ik u. Daarnaast staan populieren de mens al duizenden jaren ten dienste.

Voorheen voor onder andere de doordeweekse klompen, tegenwoordig voor sinaasappelkistjes en pallets. Als klap op de vuurpijl kwam begin dit jaar het bericht van een universiteit in Israël, dat in nota bene de ratelpopulier een stof was ontdekt die kan helpen bij de bestrijding van vormen van kanker. Ik bedoel maar ...

Frank Moens

4

Behoud monumentale bomen vergt nieuw instrumentarium

De Bomenstichting is vijfendertig jaar, een goede aanleiding om het woord te geven aan twee voorvechters van bomen. In het gesprek speelt éminence grise J'ørn Copijn de rol van mentor voor Liliane Taudin Chabot die pas sinds kort, maar vol verve, op de bres staat voor de bomen in Hilversum.

6

Boomfestatie feest mee met jarige Bomenstichting

Van april tot november 2005 is de Boomfestatie te beleven in het park van Kasteel Groeneveld in Baarn. Genieten in de prachtige boomtijke omgeving en ondertussen verborgen eigenschappen van bomen leren kennen. Een leuk uitstapje samen met kinderen of kleinkinderen.

8

Standpunten over allergie, verkeer en welzijn steviger onderbouwd

Marjan van Elsland en Edwin Koot onderzochten het belang van bomen in onze leefomgeving. Bomen dragen bijvoorbeeld hun steentje bij voor ons welzijn en in het verkeer, alhoewel lang niet iedereen het daar mee eens is. De informatie is in twee brochures vastgelegd.

en verder in dit nummer:.

- Column: Boompje dood 7
- Jaar van de waarheid voor de paardekastanje 9
- 2004 in vogelvlucht 10
- Populieren zijn van het volk 12
- Reacties 19
- De Stelling 19
- Kort 20
- Boeken 22
- Vijfendertig jaar Bomenstichting 23
- Agenda 23
- Colofon 23
- Rijp & Groen 24

Op de omslag: Monumentale zwarte populier (*Populus nigra*) in de nabijheid van de IJssel bij Voorst.

EEN BOOM is buitengewoon

Behoud monumentale bomen vergt nieuw instrumentarium

J'ørn Copijn en Liliane Taudin Chabot in gesprek met Florentine van Eeghen

foto: Nick Gordon

De Bomenstichting is vijftig jaar, een goede aanleiding om het woord te geven aan twee voorvechters van bomen. In het gesprek speelt éminence grise J'ørn Copijn de rol van mentor voor Liliane Taudin Chabot die pas sinds kort, maar vol verve, op de bres staat voor de bomen in de Peerlkampaan te Hilversum. Het is Liliane's idee om te streven naar de stichting van Rijks-groenmonumenten als

ultieme waarborg voor het behoud van monumentale bomen en andere historische landschapselementen. Door J'ørn wordt dit uitgebouwd met de gedachte de zorg voor deze groene monumenten onder te brengen bij de Bomenstichting. Wat begon als een interview loopt uit op een ware brainstorm met als conclusie: er is een taak weggelegd voor de Bomenstichting als hoeder van Rijksgroenmonumenten die ecologische stepping stones zijn in het stedelijk gebied.

J'ørn Copijn is een oude bekende die weinig introductie behoeft. In 1970 hield hij de Bomenstichting ten doop, slechts vier jaar nadat hij zijn eigen boomverzorgingsbedrijf had opgericht - nu tevens tuinarchitectenbureau en stedenbouwkundig adviesbureau. Liliane Taudin Chabot heeft er enkele jaren vechten voor boombehoud op zitten in de gemeente Hilversum en is daardoor al geheel gepokt en gemazeld in de groene wereld. Liliane's interesse werd gewekt door de erbarmelijke staat waarin de Peerlkampaan verkeert, een statige bomenallee die aan haar achtertuin grenst. Zij vond de weg naar de gemeente en kreeg steun van welhaast alle natuurbeschermingsorganisaties. Tot een beter onderhoud leidde haar werk echter nog niet en zij ziet nu als enige afdoende bescher-

ming het aanwijzen van Rijksgroenmonumenten. Ze heeft daar een Comité van Aanbeveling voor bij elkaar gekregen, dat er niet om liegt, met behalve die van J'ørn Copijn ook namen als Winsemius en Vonhoff op de lijst. Zelfs bij de Rijksdienst voor Monumentenzorg is een aarzelende belangstelling te bespeuren, getuige de recente aanwijzing tot Rijksmonument van de Tuinen van Mien Ruys, de eerste keer dat dit gebeurt voor een tuinencomplex zonder huis. Voorafgaande aan dit gesprek had ik met Liliane de Peerlkampaan bezichtigd. Toen wij gedrieën hierover doorpraatten in het kantoor van J'ørn Copijn in Utrecht diende zich als vanzelf de eerste vraag aan.

FvE: J'ørn, bij Liliane was het de Peerlkampaan die haar belangstelling voor boombehoud heeft gewekt. Was er voor jou een concrete aanleiding tot het oprichten van de Bomenstichting?

JC: Ja, dat weet ik nog heel goed. Ik kom uit een traditionele boomkwekersfamilie die al vanaf 1860 tuin- en landschapsarchitecten telt. In Duitsland volgde ik de eerste beroepsopleiding tot boomchirurg. Ik kreeg daar van familie een krantenartikel toegestuurd over een enorme kasteellinde van achthonderd jaar oud, die in Achterberg (gemeente Rhenen) zou worden gekapt. In de winter, de slappe tijd, ging ik er een kijkje nemen en met de Hoofdinspecteur van Dienst van Staatsbosbeheer maakte ik een reddingsplan voor de boom. Staatsbosbeheer betaalde de hele verzorging. Na de redding van die oude linde kwam er een explosie van interesse. Dat je iets aan een oude boom kon dóén, dat je hem kon verzorgen, was een nieuw inzicht. Heel Wageningen stond op z'n kop. De afdeling bosbouw vond het spannend, maar de hoogleraar vond het niets: een boom moest geld opbrengen! Dit was 1966 en in hetzelfde jaar hebben we ook ons bedrijf opgericht. We merkten toen dat er geen vangnet was, geen instituut waar je terecht kon met vragen of

steun voor boombehoud. Met o.a. Bert Garthof, Henk Hooft en Atrik, mijn broer, zijn we gewoon een stichting gaan oprichten. Het werd een vliegende start, zowel van ons bedrijf als van de Bomenstichting.

FvE: Is de belangstelling voor het behoud van oude bomen sindsdien minder geworden?

JC: Dat denk ik wel. Vroeger was het nieuw en je kon veel doen. Bij de gemeenten werkten kanjers zoals Doorenbosch in Den Haag, mensen waar iedereen respect voor had. De mensen werden geschoold in de boomverzorging en de gemeente had dus haar eigen specialisten. Dat groeide uit tot het verlenen van preventieve zorg.

LTC: De zorgtaken worden nu behartigd door een instituut, dus het individu hoeft minder hard te lopen. Mensen kunnen zich ook vaak niet inleven in hoe het groen is ontstaan. In Nederland is iedere oude boom een restant van iets, van een laan, een parkje ... De Peerlkampaan is aangeplant door de Hilversumse landschapsschilder Jan van Ravenswaay en door hem overgedragen aan de gemeente met het servituut dat deze altijd en voor iedereen als wandelgebied open zou blijven. Een ruimhartige gedachte voor die tijd, hij was een natuurbeschermer avant la lettre. De laan werd de bakermat van de later ontstane Boomburgwijk, die nu beschermd dorpsgezicht is. Die oorsprong verdient zelfstandige waardering en bescherming. Daarbij gaat het ook nog eens om een zeldzame groene corridor, vanaf het Rosarium van Tersteeg aan de dorpszijde tot aan de rand van de 's-Gravelandse buitenplaatsen net buiten de dorpsgrens. Ik raad gemeenten aan om nieuwkomers in de gemeente een introductie te geven en ze op de mooie dingen te wijzen. Scholing moet de mensen helpen respect te tonen.

JC: Wat Liliane heeft gezien is dat de echte bescherming die een Rijksgroenmonument zou kunnen bieden, niet bestaat. Als er gebouwd moet worden, zijn daar talloze argumenten voor. Er is maar heel weinig voorhanden om te beargumenteren waarom een plek moet blijven zoals hij is. We zijn veel te materialistisch geworden.

LTC: Dat is het dilemma van de groene dorpen, je komt er wonen voor het groen en door alle bakstenen zie je het groen niet meer.

JC: Voor een groene gemeente is het moeilijk een ontwikkelingsrichting te kiezen met behoud van de bestaande kwaliteiten. Als je het groen verkwanselt, kun je niet meer traceren hoe de ontwikkeling van het gebied tot stand kwam.

FvE: Wat biedt uiteindelijk echte bescherming? Een dorp komt bijvoorbeeld op de lijst van beschermd dorpsgezicht, maar er is geen enkele sanctie. Is het zo dat 'alleen de mentaliteit van de bestuurder enige waarborg geeft' zoals Heemschut laatst schreef?

JC: Zelfs de Ecologische Hoofdstructuur kent geen sancties. Er zijn handvatten zoals de Flora- en Faunawet, het meest belangrijke instrument dat hele gebieden beschermt. Oude lanen verrijken de ecologie. Dat zijn de groene corridors voor vlinders, voor de hollenbroeders die graag de holtes van oude bomen opzoeken zoals uilen, mezen, de bonte en grauwe vliegenvanger, en ook vleermuizen. Het is tijd om het idee van het compleet verjongen van oude lanen te laten varen. Dankzij het feit dat Liliane bij de Peerlkampaan woont, is uitgekristalliseerd hoe belangrijk die laan is. Aan de hand van die laan zou je een project op kunnen zetten dat aandacht vraagt voor de oude lanenstelsels in heel Nederland. Door de Peerlkampaan een plaats te geven in de gedachte dat oude lanenstelsels een landelijk netwerk van ecosystemen

Visie Bescherming Monumentale Bomen

Copijn en Taudin Chabot pleiten voor het aanwijzen van Rijksgroenmonumenten. Een interessant standpunt. Het is inderdaad hoog tijd dat de waarde van monumentale bomen wordt onderkend en leidt tot echte bescherming. Daarom gaat de Bomenstichting de komende twee jaar onderzoeken op welke wijze deze bijzondere bomen een beschermde status kunnen krijgen. Ofwel: wie is verantwoordelijk voor het duurzaam instandhouden van deze bomen? In eerste instantie wordt gekeken naar de mogelijke rol van de centrale overheid. Op voorhand is duidelijk dat niet alle 10.000 objecten uit het landelijk Register van Monumentale Bomen voor een nationale beschermingsstatus in aanmerking komen. Vandaar dat ook gekeken zal worden naar de mogelijkheden die provincies en gemeenten hebben. De toekomst van de monumentale bomen moet veilig gesteld worden.

Het project is mede mogelijk gemaakt door een financiële bijdrage van het ministerie van LNV.

Monumentale Peerlkampaan in Hilversum.

foto: Harm Klirckenberg

zijn, til je de hele problematiek op een hoger niveau.

LTC: Daar komt het begrip Rijksgroenmonument van pas. Daarin kun je de criteria vastleggen waaraan historische lanen en ook andere beeldbepalende landschapselementen moeten voldoen om in aanmerking te komen voor bescherming.

JC: De Bomenstichting zou dit mee vorm kunnen geven, samen met alle andere instanties op natuurgebied, want iedereen beheert zulke oude stukjes groen. Vijfendertig jaar geleden is de Bomenstichting begonnen met het inventariseren van oude bomen en daar hoorden ook hele lanen en parkjes, zelfs begraafplaatsen bij. Die hebben niet alleen lokale waarden, maar zijn ook historisch en ecologisch van belang. Deskundigen zouden kunnen kijken welke het beschermen waard zijn.

LTC: Als je goed op de kaart kijkt, kun je een lange groene verbindingzone zien waar de Peerlkampplan onderdeel van uitmaakt. Maar als je héél Hilversum bekijkt zou je zelfs een mooi rozet van verbindingen kunnen maken. Met brinken, laan- en straatbomen, parkjes, kerkhoven, allemaal van die stukjes die nergens bij horen. Mijn suggestie is om daar kleine

Rijksgroenmonumenten van te maken. Voor onderhoud en beheer kun je denken aan een constructie naar het voorbeeld van de beheerdienst PHB (Stichting Particuliere Historische Buitenplaatsen).

JC: Daar ben ik faliekant tegen omdat er dan weer een ambtelijke club bijkomt. Je moet als de Bomenstichting werken: op lokaal niveau dragen deskundigen haar gedachtegoed uit, daar hoeft de Bomenstichting niets te doen. Deze deskundigen kunnen wel op hun beurt de landelijk opererende Bomenstichting inschakelen. Er moet liever minder dan méér gebeuren.

FvE: Zou je voor het beheer van die toekomstige Rijksgroenmonumenten de Bomenstichting als een soort Monumentenwacht kunnen inschakelen?

LTC: Voor de particulier is dat een uitkomst, maar niet voor de gemeenten. Zij zijn er niet in geïnteresseerd om het beheersgedeelte uit te besteden want het kost ze teveel geld. Gemeenten mogen immers geen fondsen werven. Eerst moet er een onafhankelijke stichting komen zonder winstoogmerk en die kan dan fondsen werven. Maar je kunt wel per contract vastleggen dat het blote eigendom, de ondergrond, bij de gemeente blijft

Boomfestatie feest mee met jarige

foto's: Frank Moens

Op zondag 19 juni organiseert de Bomenstichting een feestelijke dag ter gelegenheid van haar 35-jarig bestaan. Dit gebeurt rondom de Boomfestatie die dit jaar van begin april tot eind oktober in de tuin van kasteel Groeneveld in Baarn staat opgesteld. Aan de hand van allerlei bijzondere voorwerpen of bijvoorbeeld gewone tuinstoelen wordt iets verteld over de onzichtbare eigenschappen van bomen. Met het gratis verkrijgbare boekje *Bladwijzer* en de speurtocht met vragen is een leerzame wandeling langs alle voorwerpen te maken door de prachtige tuin van het kasteel.

Het park rond kasteel Groeneveld is in de Engelse landschapsstijl aangelegd en een jaar of twintig geleden gerestaureerd, nadat ook het kasteel een grondige opknappbeurt had ondergaan. Het park heeft vele mooie doorkijkjes en schitterende bomen. In de buurt van het

kasteel huist een reigerkolonie die zeker in de broedtijd prominent aanwezig is.

De schitterende locatie leent zich prima voor spannende, poëtische, creatieve en informatieve activiteiten met of over bomen.

Vrijkaarten

Op zondag 19 juni nodigen we iedere Nederlander uit om met ons te genieten van bomen en met ons het 35-jarig bestaan te vieren. Noteer de datum maar vast in uw agenda.

Deze dag is voor iedereen toegankelijk (€ 3,50 p.p).

Kasteel Groeneveld

en dan het beheer uitbesteden.

JC: De gemeenten moeten het beheer uitbesteden aan organisaties. Ieder bedrijf gaat terug naar zijn core business en ook de gemeenten moeten toegeven dat natuurbeheer niet hun kerntaak is.

FvE: Wat is naar jullie mening de rol voor de Bomenstichting in de toekomst? Is er nog iets wat je ze op het hart wilt drukken bij dit lustrum?

JC: De Bomenstichting zal haar voorttrekkersrol blijvend moeten actualiseren. Bijvoorbeeld door de schaalvergroting van het behoud van de individuele bomen naar de historische structuren waar de bomen zich in bevinden.

LTC: Voorlichting blijft een belangrijke taak. Praktisch gezien zouden ze mee kunnen werken aan foldertjes die je aan de ingangen van parken kunt meenemen. Maar het is even belangrijk om te helpen coalities te vormen met andere groene platforms.

JC: Ik zie de Bomenstichting als een groen kenniscentrum waar men verder wordt doorverwezen, het middelpunt van een netwerk van satellieten die het eigenlijke werk doen. Voorkom dat het een groot instituut wordt, want dan is het met de effectiviteit voorgoed gedaan.

Bomenstichting

maar donateurs en relaties van de Bomenstichting ontvangen daarvoor in mei een aparte uitnodiging met vrijkaarten.

Op het moment van verschijnen van dit Bomennieuws is het programma nog niet helemaal vastgelegd, maar er komt in ieder geval een divers aanbod dat voor volwassenen en kinderen interessant is. Op het programma staan lezingen, een forumdiscussie, theater, zang en muziek rond bomen, wandelen met de boswachter en creatieve workshops. In de definitieve uitnodiging zal het programma opgenomen zijn en het staat rond die tijd ook op de website van de Bomenstichting.

Boomfestatie 2005

De Boomfestatie zal gedurende het hele seizoen, van 9 april tot 31 oktober, te bezoeken zijn in de binnentuin van Kasteel Groeneveld te Baarn. De tuin is vrij toegankelijk, met uitzondering van zondag 19 juni, maar donateurs en relaties van de Bomenstichting ontvangen hiervoor een vrijkaart.

Voor het kasteel én tuin geldt een entreprijs van € 3,50.

Het kasteel is geopend van dinsdag t/m zondag van 11.00 tot 17.00 uur. Meer informatie op:
www.kasteelgroeneveld.nl of
www.bomenstichting.nl.

Boompje dood

Niets is meer als vroeger. Zelfs het gezegde "boompje groot, plantertje dood" gaat niet meer op. Niet dat de plantertjes zo veel ouder worden, nee, de boompjes gaan zo veel eerder dood.

Na de steden waren de dorpen aan de beurt en inmiddels zijn van stad tot gehucht alle mooie oude klinkers vervangen door in sierlijke, hobbelende vormen gelegde betonnen exemplaren. Na de uniforme nieuwe woonwijken, zijn nu alle voorheen fraaie en vaak kenmerkende straten in oude dorpen uniform heringericht.

Natuurlijk passen in zo'n vernieuwing geen oude bomen. De oude linden en kastanjes maken met die oude klinkers het werk goed van de scherp calculerende aannemer. Bomen gaan in de open haard en de mooie gebakken klinkers in te dure tuinen.

Fris en proper al die nieuwe straatstenen, nieuwe lantaarns, banken en papierbakken en ... nieuwe bomen. De boomsoort 'pleeborstel' blijkt hierbij zeer gewild.

Het dorp waar na zo'n verwoestende straatverbetering de oude bomen mochten blijven waar ze waren, waar de pleeborstel nog niet buiten staat, verdient een bezoek van de ambassadeur van de Bomenstichting, die er graag de waarderingsmedaille uitreikt.

Uit de inventarisatie door de Kring Praktiserende Boomverzorgers (KPB) van 1.500.000 bomen blijkt dat het grootste deel van de bomen, die jonger dan 20 jaar zijn een levensverwachting heeft van nog geen 10 jaar. Dat klopt vast wel, er zijn zoveel kwijnende bomen, bovendien zijn we binnen 10 jaar zeker uitgekeken op al die heringerichte straten en volgt opnieuw een herinrichting. De pleeborstelbomen verdwijnen dan weer. Die halen de 10 jaar niet. Toch een voordeel, zo'n herinrichting ...

Flatwoningen worden na 30-40 jaar gesloopt, winkelcentra renoveren we na 10-15 jaar, kantoor- en bedrijven "parken" worden na 25 jaar gekwaliteitsverbeterd. De bomen moeten dan het veld ruimen. Een boom van 30 jaar wordt straks een zeldzaam verschijnsel. De Bomenstichting zal de criteria om als boom monumentaal te zijn, iets moeten aanpassen.

Maar het kan erger: In het Bentwoud, in dit Zuid-Hollandse oerbos, zijn drie jaar geleden al 8 van de geplande 1600 hectaren aangeplant. Gedeputeerden, wethouders, leden van de vele Bentwoudontwikkelingspraatgroepen, plantende schoolkinderen en de onvermijdelijke kunstenaars die het sompige werkje moest opleuken, wensten de struikjes een oertoeekomst toe. Inmiddels heeft de provincie toestemming gegeven juist hier, in dit 3-jarig oerbos, een golfbaan aan te leggen. Landschappelijke inpassing is voorwaarde. Zo'n inpassing gaat op de aanpalende 1592 ha, van spruitenland tot oerbos om te vormen grond, natuurlijk niet. Vandaar deze onpasselijke inpassing. En de plantertjes? Die zijn nog lang niet groot, maar die worden in plaats van oerbosmens gewoon golfer. Veel visie dus, van die golfbaanontwikkelaar. En de provincie? Die wijkt, net als de boompjes, met dat verschil, dat de boompjes maar één keer de kans krijgen.

U heeft het goed gelezen: het merendeel van onze bomen in stad en dorp heeft geen 10 jaar meer te leven. Gelukkig blijkt uit dat KPB-onderzoek ook dat de bomen ouder dan 50 jaar een levensverwachting hebben van meer dan 25 jaar.

De Bomenstichting, ouder dan 25 jaar, heeft gelukkig ook een levensverwachting van meer dan 25 jaar en dat blijkt hard nodig!

Douwe van der Heij

Standpunten over allergie, verkeer en welzijn steviger onderbouwd

Edwin Koot en Marjan van Elsland

De Bomenstichting heeft in 2003 en 2004 subsidie van het ministerie van VROM gekregen om de interessante en veelzijdige relatie tussen bomen enerzijds en gezondheid en welzijn van mensen anderzijds verder uit te werken. We hebben ons in dit project Bomen, Welzijn en Gezondheid geconcentreerd op drie onderwerpen: allergie, verkeer en welzijn. De resultaten hebben we o.a. in twee brochures vastgelegd.

Bomen en allergie

Al jaren betoogde de Bomenstichting, dat een allergie voor bomenstuifmeel geen reden mag zijn om de dichtstbijzijnde 'schuldige' boom om te zagen. De belangrijkste reden voor dit standpunt was dat het pollen overal in de lucht zit en niet alleen van die ene boom afkomstig is. Het omzagen van die ene boom (of bomenrij) zou dus niet helpen en geen verlichting bieden aan de allergiepatiënt.

We hebben hiervoor in 2004 een stevige onderbouwing gekregen. Allergologen van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) hebben bevestigd dat het stuifmeel in de bloeitijd vanuit de verre omgeving komt, misschien zelfs uit het buitenland. Het omzagen van bomen brengt dus geen verlichting voor patiënten. Het LUMC heeft een allergieposter, een pollenkalender-met-toelichting voor artsenwachtkamers uitgebracht, waar de Bomenstichting een bijdrage aan mocht leveren. Voor patiënten is er wellicht toch nog een troost: er worden steeds meer specifieke medicijnen voor allergie ontwikkeld, zelfs voor het pollen van één boomsoort!

Bomen en verkeersveiligheid

Van wegbeheerders wordt verwacht dat zij de berm langs buitenwegen (niet auto-snelwegen) 'duurzaam

veilig' inrichten. Obstakels in de berm, zoals verkeersborden, lantaarnpalen en bomen, verhogen de kans op ongevallen. Het lijkt dus logisch dat er nu een richtlijn opgesteld is voor obstakelvrije zone langs wegen. Voor 80 km-wegen is deze zone minimaal 4,5 meter, wat nogal wat bestaande bomen vogelvrij maakt. De Bomenstichting pleit echter op basis van de nodige onderzoeken om genuanceerd met obstakelvrije zones om te gaan, en deze richtlijn dus niet altijd en overal klakkeloos toe te passen.

In de brochure 'Bomen en Verkeersveiligheid'*) hebben we een aantal feiten op een rij gezet over de negatieve maar juist ook de positieve rol van bomen in de verkeersafwikkeling. Bomen kunnen namelijk in bepaalde situaties juist sterk bijdragen aan de verkeersveiligheid, bijvoorbeeld door verkeersgeleiding, het tunneleffect (afremmen van verkeer), oriëntatiemogelijkheden, het verminderen van weersinvloeden e.d.. Bij nieuwe aanleg kunnen de normen aangehouden worden, maar bestaande beplantingen verdienen een zorgvuldige afweging.

Bomen en welzijn

In het voorjaar van 2004 is het adviesrapport 'Natuur en Gezondheid' van de Gezondheidsraad en de Raad voor Ruimte, Milieu- en Natuuronderzoek verschenen. Dit advies vormt, samen met de brochure 'De groene stad' van het Groenforum Nederland (2003), een stevige steun in de rug voor beheerders en behouders van groen en natuur. Tot nu toe was er immers weinig wetenschappelijk bewijs voor de notie dat natuur en groen goed zijn voor onze gezondheid.

De Bomenstichting heeft 'Natuur en Gezondheid' verder invulling gegeven door speciaal de rol van bomen uit te werken en te belichten in de brochure 'Bomen en Welzijn*'). De betekenis van bomen is veelzijdig. Ze versnellen het herstel van patiënten, kunnen stress verminderen, verbeteren de fysieke leefomgeving in de stad, bevorderen persoonlijke ontwikkeling, hebben educatieve waarden en zijn van belang als dragers van de omgeving, het landschap en de cultuurhistorie. Bovendien kunnen ze dicht bij huis, school en werk hun functies uitoefenen zonder hectare kostbaar bodemoppervlak nodig te hebben voor een goede groei.

*) De publicatie is tegen kostprijs € 2,- (excl. € 3,20 verzendkosten ongeacht titel en het aantal) te verkrijgen bij de Bomenstichting.

Beheerderabonnees van de Bomenstichting hebben de brochures toegezonden gekregen.

Jaar van de waarheid voor de paardekastanje

Minister Veerman deelt zorg en zegt steun toe

Frank Moens

Het mysterie van de bloedingsziekte in de paardekastanje is nog niet ontrafeld. De ziekte openbaart zich met wonden in de stam waaruit bruin vocht loopt en na verloop van tijd sterft het merendeel van de aangetaste bomen af. Inmiddels zijn vrijwel overal in het land kastanjes aangetast.

De publiciteit rond de ziekte raakte eind vorig jaar in een stroomversnelling toen vanuit diverse organisaties en gemeenten aandacht werd gevraagd voor het probleem.

In het laatste Bomennieuws van 2004 maakten we er voor het eerst melding van. Een paar weken daarna vroegen we ondersteuning aan u om onze noodkreet aan de minister van LNV kracht bij te zetten. U heeft daar in grote getale op gereageerd en de minister zegde in januari zijn steun toe. In afwachting van de definitieve beslissing van de minister is er nu een onderzoek gestart, gefinancierd door enkele grote gemeenten.

Deskundigen slaan handen ineen

In de loop van 2004 gonsde het volop in boombeheerderskringen dat er iets ernstigs gaande was. Van overal uit het land kwamen steeds meer meldingen van afstervende paardekastanjes (*Aesculus*). Duidelijk werd dat er snel wat moest gaan gebeuren.

De Bomenstichting begon met het maken van plannen om dit jaar de ziekte onder de aandacht van het grote publiek te brengen. Deskundigen en boombeheerders hadden in het begin van het jaar de handen al ineengeslagen en de werkgroep Aesculaap werd opgericht. Resultaat kon nog niet worden gemeld. Ook met elkaar kon de ziekteveroorzaker niet worden achterhaald.

Toen half november burgemeester Deetman van de gemeente Den Haag, tevens voorzitter van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), minister Veerman van LNV, op de hoogte stelde van de ernst van het probleem kwam alles in een stroomversnelling.

Cabaretier Dolf Jansen besteedde zijn vaste radioprogramma op de vrijdagmiddag 26 november volledig aan het redden van de kastanje. Pers en politiek stortten zich op de nieuwe boomziekte en iedereen wilde er het fijne van weten. Helaas was 'het fijne' niet bekend. Meer vertellen dan de symptomen en wat voorzichtige adviezen was niet mogelijk. Wel klonk de vraag om steun vanuit de overheid overal duidelijk in door.

Reactie van de minister

Begin januari boden we de ruim 1700 ondertekende actiekaarten en e-mails aan minister Veerman aan. De heer J. Bakker, plaatsvervangend directeur Natuur, nam ze in ontvangst en zei te kunnen rekenen op een snel antwoord. Het antwoord van de minister kwam enkele

weken later binnen, maar erg concreet waren de toezeggingen in deze brief niet. Veerman wijst op gemeenten en andere belanghebbenden voor de financiering van het voorgestelde onderzoek en ziet in Europees verband geen wettelijke verplichting om maatregelen te nemen. Het slot van de brief gaf nog enige hoop. De minister voelt zich medeverantwoordelijk voor het opsporen van de oorzaak van de ziekte en zal het verzoek om medefinanciering van het onderzoeksvorstel van de werkgroep Aesculaap in welwillende overweging nemen. Veerman sloot af met "ik ben in dat geval bereid om mee te helpen zoeken naar financieringsbronnen".

Geen nieuwe kastanjes planten

De symptomen van de bloedingsziekte zijn duidelijk. De schors laat los van het onderliggende hout en daarmee wordt de sapstroom onderbroken. Het ontstaan van scheurtjes in de schors zijn de eerste uitwendige tekenen. Daaruit stroomt een bruine substantie. Als de boom voor een groot deel is aangetast, sterft hij af. Zelfs midden in de winter werden nieuwe aantastingen waargenomen; een teken dat de ziekte niet seizoensgebonden is.

Tordat er meer over de bloedingsziekte bekend is, wordt geadviseerd geen nieuwe bomen aan te planten, aangetaste bomen niet te snoeien en als dit snoeien beslist noodzakelijk is het gereedschap te ontsmetten. Schors van aangetaste, dode bomen moet naar de afvalverwerking. Het hout kan eventueel gecomposteerd worden. Laat aangetaste bomen die nog niet zijn afgestorven staan, want er zijn gevallen bekend waar de boom zelf probeert de ziekte te bestrijden.

Hopen op resultaat onderzoek

Het is wel duidelijk dat het laatste woord over de bloedingsziekte nog niet is gezegd. We hopen dat er snel duidelijkheid komt over de veroorzaker en de bestrijding daarvan en dat ons een kaalslag, zoals we met de iepenziekte hebben gekend, bespaard blijft.

foto: San van der Molen

foto: Nick Gordon

Helène van der Poel overhandigt de petitie 'Red de Kastanje' aan Jacques Bakker, plaatsvervangend directeur Natuur, van LNV.

Actuele informatie over de aantasting is te zien op de website www.kastanjeziekte.wur.nl

2004 in vogelvlucht

De activiteiten van de Bomenstichting vonden in 2004 op tal van fronten plaats. Op deze twee bladzijden is een overzicht van de hoogtepunten gepresenteerd.

foto: San van der Molen

Sipke Jan Bousema presenteerde de openingsquiz van de Boomfestatie.

Monumentale linde bij St. Barbara kapel in Lomm (L.)

Boomfestatie

We vinden het belangrijk om een brede doelgroep te informeren over bomen en het belang van bomen, en met hen in discussie te gaan over de lusten en de lasten. Daarom is voor twee jaar een buitenevenement georganiseerd, onder de naam 'Boomfestatie'. Een locatie met veel bijzon-

dere bomen dient steeds als decor.

Op 6 april vond de eerste opening plaats in de Kasteeltuinen Arcen. Leerlingen van drie basisscholen streden onder leiding van TV-presentator Sipke Jan om de titel 'Boomtopper'. Groep acht van de basisschool in Lomm ging met de eer en een grote beker naar huis.

Aan het begin van de zomer verhuisde de Boomfestatie naar Arboretum Trompenburg in Rotterdam. In totaal hebben ongeveer 40.000 bezoekers in Arcen en Trompenburg de Boomfestatie geheel of gedeeltelijk bekeken (zie ook blz. 6).

Monumentale Bomen geschouwd

Een mijlpaal werd bereikt toen aan het eind van het jaar alle monumentale bomen in alle provincies waren geschouwd.

Sinds 1991 is eraan gewerkt om de geregistreerde objecten een keer na te lopen en de gegevens in de database te actualiseren.

Een register is nooit klaar. Na een evalu-

atie en in overleg met het ministerie van LNV, de belangrijkste geldverstrekker de afgelopen jaren, werd een verlenging overeengekomen voor het schouwen en de registratie. Een voorwaarde is wel dat de tweede ronde sneller verloopt. Hiervoor werden plannen ontwikkeld en zijn de eerste voorbereidingen verricht.

Het ministerie gaf te kennen de financiële bijdrage voor het Bomenfonds in enkele jaren geleidelijk te zullen beeindigen. Het Bomenfonds blijft wel bestaan, maar andere inkomstenbronnen moeten de jaarlijkse bijdragen van LNV compenseren. In 2004 ontvingen we al een bijdrage uit het Jo Bergackerfonds en in 2005 komen er nog meer inkomsten van particuliere financiers.

Duurzaam boombeheer

De terugtrekkende overheid (minder regels) en bezuinigingen (minder geld) zetten de kwaliteit van het gemeentelijk bomenbeleid onder druk. Het verdwijnen van bomenkennis uit de gemeentelijke organisaties en de toenemende afstand tussen ontwikkeling, uitvoering en beheer zijn andere zorgelijke trends. Aan de ene kant ageert de Bomenstichting hier tegen en wijst op het belang van groene vakkennis binnen het gemeentelijk apparaat. Maar aan de andere kant zijn we ook realistisch en proberen we in te spelen op de ontstane situatie en er nog het beste uit te halen voor de bomen.

In 2004 werkten we aan het programma 'Zorg en Respect', realiseerden het project 'Bomen, verkeer en welzijn' en schreven daar publicaties over. Programma en project zijn erop gericht het belang van bomen bij overheden te benadrukken (zie ook blz. 8).

Workshops en contacten met de praktijk

Steeds vaker organiseert de Bomenstichting workshops. Ze zijn gericht op verschillende doelgroepen met de nadruk op overheidsmedewerkers. Actuele onderwerpen van het werk van de Bomenstichting komen aan de orde, zoals in 2004 bijvoorbeeld de bomen-effectanalyse, overlast door bomen en de nieuwe model bomenverordening.

foto: San van der Molen

foto: Frank Moens

Workshops bieden de gelegenheid dieper op de materie in te gaan en ervaringen met de deelnemers uit te wisselen. Dit is een van de middelen waarmee we het contact met het werkveld onderhouden. De bijeenkomsten worden goed gewaardeerd en bezocht.

Er was een duidelijke toename van vragen door gemeenten in het afgelopen jaar. De Bomenstichting adviseerde ongeveer tachtig keer over het te voeren bomenbeleid.

Acties

Ondanks vele contacten met overheden en boombeheerders is het niet zo dat alles overal op rolletjes loopt. Zo nu en dan moesten we stevig aan de bel trekken om bomen te behoeden voor de kettingzaag. Helaas niet altijd met succes, maar 'het bijltje erbij neergooien' doen we niet. We hebben door de jaren heen veel ervaring opgedaan en

Foto: Edwin Koot

Deze monumentale wilg in Middelharnis staat vernieuwing van het gebied in de weg.

weten wanneer er een redelijke kans op succes is. We geven met voorrang aandacht aan bomen die beschreven staan in het landelijke register van Monumentale Bomen. Voorbeeld daarvan is de monumentale wilg in Middelharnis. De boom stond uitbreidingsplannen in de weg, en het plan was om hem te kappen. De Bomenstichting maakte bezwaar tegen de voorgenomen kap en de kapvergunning werd niet afgegeven. Na verloop van tijd werden we door de woningbouwvereniging uitgenodigd advies te geven over een inpassing van de wilg in het nieuwbouwproject.

Lokale activiteiten

Aandacht vragen voor bomen is vooral ook een lokale aangelegenheid. Een boom spreekt pas tot de verbeelding als je hem persoonlijk beleeft. Contactpersonen die lokaal of regionaal actief zijn hebben op zeer uiteenlopende wijze bijgedragen aan het werk van de Bomenstichting. Ze voerden bijvoorbeeld actie of gingen met de gemeente in gesprek, organiseerden rondwandelingen langs monumentale bomen, maakten een tentoonstelling en verzorgden publicaties over bomen

in hun regio.

Het besef van de waarde van een goed lokaal netwerk is groot. Het streven was om dit fors uit te breiden en daarin zijn we in 2004 geslaagd. Mede dankzij de steun van de donateurs zijn voldoende financiën bijeengebracht om in 2005 het meerjarenproject 'Mensen voor bomen' te kunnen starten.

Jeugd

Het is niet direct een van onze kerntaken, maar de jeugd is in de activiteiten niet overgeslagen. De Boomfestatie is daarvan een goed voorbeeld en dat geldt ook voor de informatieve bomenbordjes. Ze maken al jaren deel uit van het verkoopassortiment. De vraag ernaar gaat gestaag door en dat was reden om ze na ruim tien jaar te actualiseren en van een nieuwe vormgeving te voorzien. De serie werd tevens fors uitgebreid.

Voor de hoogste klassen van het VMBO is een pakket voor het vervaardigen van zogenaamde sectorwerkstukken in ontwikkeling. Samen met de Stichting Veldwerk Nederland wordt het gerealiseerd en het pakket komt voor het schooljaar '05-'06 beschikbaar.

Voorlichting

Een belangrijke taak is en blijft het geven van voorlichting over aanplant, onderhoud, ziekten en plagen en niet te vergeten de burenkwesties waarbij bomen in het geding zijn. De algemene voorlichting gebeurt dagelijks, voor burengeschillen is wekelijks de woensdagochtend gereserveerd. Om de doelstelling van de Bomenstichting niet uit het oog te verliezen, worden alleen vragen beantwoord van boomeigenaren die geconfronteerd worden met klachten van omwonenden en hun boom willen behouden.

Steeds vaker wordt voor antwoorden op vragen doorverwezen naar de website. Dagelijks wordt die door gemiddeld honderdvijftig bezoekers geraadpleegd voor informatie of voor het bestellen van voorlichtingsmateriaal.

Ziektes en plagen

Nieuw was de dramatische ontwikkeling in het voortbestaan van de paardekastanje in het land. Eerst de komst van de mineermot in Centraal-Europa zo'n jaar of tien geleden, met als gevolg dat de mot inmiddels overal in Nederland aanwezig is. Nu eist de dodelijke bloedingsziekte in deze boomsoort volop onze aandacht.

In de loop van het jaar werd duidelijk dat het niet om een incident ging, maar dat er een landelijk probleem is ontstaan waarover we wat de toekomst betreft nog volledig in het duister tasten. Met steun van onze achterban werd minister Veerman nadrukkelijk verzocht zich in te zetten voor het behoud van deze boomsoort (zie ook blz. 9).

Foto: Fons van Kalk

Bloedingsziekte in paardekastanje.

Leo Goudzwaard
en
Florentine van Eeghen

Populieren zijn van het volk

Rijzige populieren groeien overal waar het leven goed is. Het zijn snel groeiende bomen die een groot en gevarieerd geslacht vormen. De wetenschappelijke naam *Populus* is afgeleid van het Griekse woord voor trillen *paipalle*. Een opvallend kenmerk van de meeste soorten is immers de platte bladsteel die door ieder zuchtje wind in beweging wordt gebracht en inderdaad gaat trillen. Het gevolg is het melodische ruisen en ratelen van de bladeren die daarbij vaak hun zilverwitte onderkanten laten zien. De Romeinen noemden de Populier een 'arbor populi', een volksboom, vanwege het geroezemoes van het volk in de straten. De bomen hullen zich in lange, wollige katjes in het voorjaar en vertonen vaak botergele herfstkleuren. In het verleden zijn populieren zo gretig aangeplant dat ze niet meer weg te denken zijn uit het Nederlandse landschap.

Nederland kent twee inheemse soorten: de ratelpopulier en de zwarte populier. De zwarte populier is waarschijnlijk zo genoemd om het verschil met de witte populier (=abeel) te verduidelijken, want er is niets zwarts aan de boom te bekennen. De ratelpopulier, ook wel esp genoemd, heeft een relatief bescheiden formaat. Buiten deze inheemse soorten komen vooral de abeel (*Populus alba*) en de Canadapopulier (*Populus x canadensis*) vaak voor. Daarnaast is er een onwaarschijnlijk groot aantal hybriden en cultivars die in ons land en overal in gematigde gebieden van het noordelijk halfrond voorkomen. Voor dit artikel is dus noodzakelijkerwijs een selectie gemaakt van bomen die geschikt zijn voor de openbare ruimte en, gezien het merendeels forse postuur, de gróte tuin.

Populieren zijn tweehuizig, er zijn dus mannelijke en vrouwelijke exemplaren die mannelijke of vrouwelijke katjes dragen vlak vóór de bladeren verschijnen. Het sneeuwwitte vruchtpluis van de populier wordt door sommigen verfoeid en door anderen juist als bijzonder ervaren. Toch worden er om die reden vaker mannelijke (dus pluisloze) dan vrouwelijke cultivars aangeplant.

Volksgebruik

In Nederland is de populier oorspronkelijk aangeplant als landschappelijke aankleding en voor de productie van hout. Het hout werd voor vele doeleinden gebruikt, vooral in de bouw, mits het niet in contact met de grond kwam. Vanwege de moeilijke ontvlam-

foto: Leo Goudzwaard

baarheid gebruikten de spoorwegen graag populierenhout voor hun wagons. Boeren maakten er klompen van, die door de week gebruikt werden. (Wilgenhout is duurzamer en dat werd gebruikt voor de zondagse klompen.) Populierenhout wordt nog steeds veel gebruikt, vooral voor pallet- en kisthout, en voor de productie van papier.

De knoppen van de populier bevatten een hars, dat als geneesmiddel voor van alles wordt toegepast. De ratel-populier schijnt zelfs een stof te bevatten die tegen kanker kan helpen, zoals onlangs in Israël gemeld is.

Zwarte populier (*Populus nigra*).

De inheemse zwarte populier is als wilde soort zeldzaam geworden in (West-)Europa. Welhaast overal zijn de natuurlijke groeiplaatsen, rivierdalen en grindbanken in riviersystemen, ontwaterd en omgezet in cultuurland en bouwlocaties. Rivieren zijn gekanaliseerd en de meeste oobossen (rivierbegeleidende bossen) zijn gekapt. Het is onbekend hoe talrijk de zwarte populier eigenlijk was, maar de boom heeft duizenden jaren in rivierbeddingen en stroomdalvlakten gedijdt. De zwarte populier is van oorsprong een bewoner van het zachthout-oobos, bos dat gemiddeld honderd dagen per jaar onder water staat en vooral bestaat uit

soorten met zacht hout, zoals populier en wilgen. De boom zet al op jonge leeftijd zaad en de kiemplanten vestigen zich snel op jonge klei- en zandafzettingen. Hij groeit nog langs de grote rivieren, de Maas, Rijn, Waal en IJssel, waar in natuurgebieden en grindgaten natuurlijke verjonging voorkomt. Zwarte populieren worden niet erg oud, ook al zijn ze wel erg dik door hun snelle groei. De oudste exemplaren staan in Heemstede, Eijsden en Woudrichem, en zijn ongeveer 120-130 jaar oud.

Eeuwenlang werden zwarte populieren op kleine schaal voor de houtproductie gekweekt. De meeste selecties zijn pas geïntroduceerd vanaf 1960. De boom is goed op zijn plaats op kleiïge grond of op de humusrijke zandgrond van groenstroken.

De bekende Italiaanse populier *Populus nigra* 'Italica', met de kenmerkende smalle zuilvormige kroon, is een mannelijke cultivar. Deze wordt veel toegepast daar waar weinig kroonruimte beschikbaar is, bijvoorbeeld als hoge haag rond boomgaarden en in stedelijke beplantingen. De boom heeft echter veel wortelruimte nodig. *Populus nigra* 'Lombardy Gold' heeft eenzelfde zuilvormige groeiwijze, met helder lichtgroen zomerblad en een gele herfstkleur.

Canadapopulier (*Populus x canadensis*)

Dit is veruit de meest voorkomende populier in Nederland, in feite een verzameling hybriden van de Amerikaanse populier (*Populus deltoides*) en de Europese zwarte populier. Kort na de introductie van de Amerikaanse

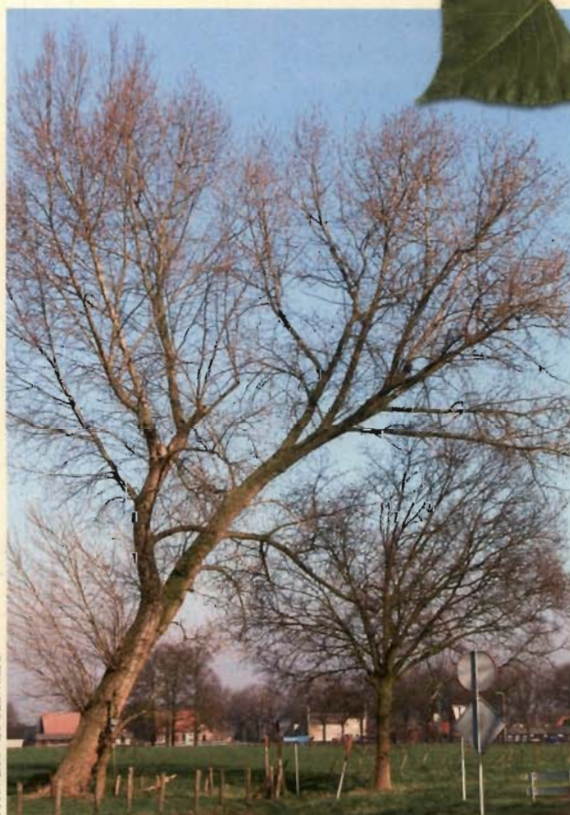
Linkerbladzijde:
Canadapopulier
(*Populus x canadensis*).

Links op deze bladzijde:
Italiaanse populier *Populus nigra* 'Italica', wordt ook wel de cipres van het noorden genoemd.

Hiernaast:
De *P. x canadensis* 'Marilandica' heeft een zeer karakteristieke groeiwijze: altijd scheef en altijd voorzien van een zware zijtak aan de windzijde.

foto: Leo Goudwaard

Witte populier
(*Populus alba*)
groeit in de duinen
vaak in grillige
vormen.

foto: Huub Huneker

populier is de Canadapopulier in 1750 als spontane kruising in Frankrijk ontstaan (de 'Serotina') en vanaf 1770 ook in Nederland toegepast. Hij groeit sneller dan zijn beide ouders. De Canadapopulier is als volwassen boom breder dan de zwarte populier, met langere zijtakken die doorgroeien tot bovenin de kroon. De knoppen zijn bedekt met een soort hars, kleverig en geurend.

Een opvallende verschijning vormt de vrouwelijke cultivar 'Marilandica', die aan de scheve stam en kenmerkende zware tak aan de windzijde vaak al van verre te herkennen is in het landschap. Twee oude bomen staan in Arnhem en in Deventer, en zijn ongeveer 120 jaar oud. De 'Serotina' komt in het voorjaar als laatste in het blad. 'Robusta', de belangrijkste cultivar in bos en landschap, is vooral in de jeugdfase erg smal en wordt daarom in Engeland wel de 'False Lombardy poplar' (=onechte Italiaanse populier) genoemd.

De dikste Canadapopulier van Nederland, een 'Serotina', staat in Gietelo aan de IJssel bij de ruïne van Nijenbeek, met een omvang van 720 cm. Andere grootheden staan in Bingerden (707 cm) en Bleskensgraaf.

De ratelpopulier of esp (*Populus tremula*)

Deze boom groeit van nature op matig voedselrijke, leemhoudende zandgronden. De maximale hoogte is twintig meter, maar vaak blijven de bomen kleiner en de soort komt zelfs als struikachtige begroeiing voor. De trillende en elkaar rakende bladeren hebben geleid tot het gezegde 'trillen als een espenblad'. Een kleine treurvorm is 'Pendula'.

Balsempopulieren

Deze populieren hebben een ronde bladsteel die weinig beweegt in de wind en doen dus niet mee in het ruisconcert der populieren. Een veel gebruikte soort is *P. trichocarpa*, herkenbaar aan groot, langwerpig driehoekig blad met een lichte onderzijde. De knoppen zijn zeer kleverig en geurig, bedekt met balsem, een harsachtige substantie. De kroon is breed en grof, de groei zeer snel op vochtige voedselrijke gronden. Twee mannelijke cultivars, 'Blom' en 'Columbia River' zijn geselecteerd op geschiktheid voor houtproductie, met een snelle groei en (vooral de laatste) een kaarsrechte stam. Ze geuren sterk, vooral tijdens de bloei, hebben een mooie gele herfstkleur en geen vruchtpluis. Hierdoor zijn ze ook geschikt voor stedelijke beplanting, langs brede straten, in groenstroken en in parken.

P. simonii, de Chinese balsempopulier, is geschikt als straatboom in een open bestrating, maar komt helaas weinig voor. De fijne vertakking doet denken aan een wilg. 'Fastigiata' is meer bekend, geschikt voor parken en brede groenstroken. De kleine blaadjes hebben een witte onderkant. De habitus is smal met schuin opgaande takken in de jeugd, als volwassen boom wordt hij tamelijk breed, de fijne hangende twijgen en enigszins treurende vorm geven een heel mooi aanzicht, maar maken hem minder geschikt voor de straat. *P. x berolinensis* heeft een smalle kroon, net iets breder dan die van de Italiaanse populier, maar doet daar wel

Het woord populier

De Grieks/Latijnse herkomst van het woord populier staat beschreven in het hoofdartikel bij dit kader en in het redactioneel.

Via het Frans (waar de boom toen nog poplier heette) is het woord volgens Van Dale al in het jaar 1287 in het (Middel-)Nederlands doorgedrongen. In de meeste Germaanse en Romaanse talen is de verwantschap met de stam pop- aanwezig: Engels poplar, Duits Pappel, Zweeds poppel, Frans peuplier, Italiaans pioppo, al is de woordspeling de 'populaire populier' in het Nederlands het aardigst. Finland loopt in de pas met poppeli maar Hongarije heeft de nyárfa (=zomerboom). De slavische talen gebruiken het woord topol (Tsjechisch) of soortgelijke vormen, waarbij een wisseling p-t van de eerste letter een aantrekkelijke maar riskante veronderstelling is. Op het Iberisch schiereiland heten populieren heel anders: in het Spaans is het álamo en in het Portugees choupo. In Spanje kent men in sommige steden een alameda, een wandelboulevard alias brede populierenlaan.

AdV

Maretak of vogellijm (*Viscum album*) groeiend in populier. Deze halfparasiet vormt grote wintergroene bollen. In ons land komt de maretak in het wild ten zuiden van de grote rivieren voor en vrijwel alleen in populier. Andere gastheer is bijvoorbeeld de appel.

aan denken. Dit is een mannelijke kloon, rond 1900 geïntroduceerd in Nederland, en geschikt voor stedelijke beplanting. In het Arboretum Hinkeloord bovenop de Wageningse Berg staat een oud exemplaar.

De witte abeel (*Populus alba*)

Deze abeel doet het goed op droge kalkhoudende zandgrond. In de duinen groeien aangeplante en later verwilderde populaties die zich vermeerderen door wortelopslag. Dit zijn vaak grillige bomen met kromme stammen, gevormd door de wind. Ze behoren tot *P. alba* 'Nivea', de zilverabeel, met sterk witviltige twijgen en bladeren die oplichten als de wind ze in beweging brengt. De bomen zijn goed windvast en horen op plaatsen waar hun brede en lage kroon de ruimte kan krijgen.

Populus alba 'Pyramidalis' en 'Raket' zijn slanke, recht opgaande straatbomen. 'Richardii' is een zeldzame, kleine boom met goudgele bladeren, een sieraad voor tuinen, binnenplaatsen en promenades.

De grauwe abeel (*Populus x canescens*)

De grauwe abeel is een kruising tussen de ratelpopulier en de witte abeel. Het zijn grote, snelgroeiende bomen met een open kroonstructuur, vaak krom, geschikt voor landschappelijke beplantingen, sportvelden en parken. Deze is vaak moeilijk van de witte abeel te onderscheiden: de bladeren zijn minder diep gelobd en meer grijsviltig aan de onderkant. Vaak zijn de knoppen vrijwel kaal.

Is de populier nog populair?

Over de populier is in vakbladen soms te lezen dat deze dreigt te verdwijnen uit het Nederlandse (en Vlaamse) landschap. Men doelt dan op de Canadapopulier, inmiddels een karakteristieke boomsoort van het vlakke landschap. Voor uw auteur is het maar de vraag of dit verdwijnen erg is: landschappen zijn altijd aan veranderingen onderhevig. Populieren worden nu vervangen door andere soorten, opvallend vaak door de es, een soort met een sterke opmars zowel in het landelijke als het stedelijke gebied. Landschappen zijn niet statisch en behoren dat ook niet te zijn. Verdwijnen zal de Canadapopulier trouwens niet, maar hun aantal zal wel sterk verminderen, wat ook zijn gevolgen heeft voor de bedrijfstak die met deze houtsoort werkt.

Mijns inziens is het veel erger dat de zwarte populier dreigt te verdwijnen uit ons landschap. Deze inheemse boomsoort is van groot ecologisch belang, er zijn vele organismen van afhankelijk. Het vertrouwde silhouet hoort reeds duizenden jaren in ons landschap thuis. Vanaf het begin van de 19e eeuw is het aantal zwarte populieren sterk achteruit gegaan en nu dreigt de boom stilaan helemaal uit ons landschap te verdwijnen. Er zijn nu zelfs herstelprogramma's nodig om de soort te behouden voor Nederland en Vlaanderen.

Actie populierenland:

Vlaams-Nederlandse samenwerking

De Stichting Populier (Wageningen) is in 1966 opgericht. De huidige doelstelling is "Het bevorderen van de maatschappelijk verantwoorde aanplant van populier (en wilg) in Nederland en Vlaanderen door middel van publiek- en praktijkvoorlichting en onderzoek".
info: www.populierenland.com

Arbori-Arnhem Boomverzorging & Advisering
Vredesteinsestraat 4
6665 LG Driel
tel : 026-47 22 718 GSM: 06 - 53 75 26 65
fax : 026-47 23 823
E-mail: arbori-arnhem@hetnet.nl
www.arbori-arnhem.nl

- boomverzorging
- beheerplanning
- inventarisatie
- onderzoek en advies
- taxaties

Plannen voor bomen in woon- en werkomgeving?

Todo maakt plannen voor het behoud en ontwikkelen van de boomstructuur als onderdeel van de gehele openbare ruimte. Het belang voor de lange termijn wordt zeker gesteld.

Kennis en ervaring:

- Functies van de openbare ruimte
- Voorwaarden en knelpunten bij beheer groen
- Behoud van groen en bomen
- Procedures en projectorganisatie tbv overheid

Wat kunnen wij voor u betekenen:

- Opstellen bomenplan
- Opstellen groenplan, waardebeoordeling
- Ontwerp en inrichtingsplan buitenruimte
- Projectleiding bij plannen buitenruimte

Todo werkt bij voorkeur in nauwe samenwerking met de opdrachtgever en andere betrokkenen. Wij bieden u kennis en ondersteuning en leveren maatwerk op basis van onze ruime vakkennis en ervaring. Wij zijn in staat om kort en bondig te rapporteren en illustratieve ontwerpplannen te presenteren.

Postbus 103, 4100 AC Culemborg, telefoon (0345) 51 09 10, mail@todo-culemborg.nl, www.todo-culemborg.nl

DE DROOM VAN ELKE BOOM

IMPULSHAMER

BELU-systeem

BOOMBEMESTING

ANTIWORTELFOLIE

ITS LEVERT

BOOMONDERZOEKSAPPARATUUR

- Impulshamer
- Resistograaf
- Fractometer
- Aanwasboor
- Penetrograaf
- Zuurstofmeter

STANDPLAATSIINRICHTING

- BELUchtungssystemen ®
- VENTilatiesystemen ®
- Aïreal tube ®
- WALU roosters
- Kroonverankering

STANDPLAATSVERBETERING

- Hokan
- Algihum
- Dendrovorm ®
- Dendromix ®

ANTIWORTELFOLIE DENDRO R.B. (

- als wortelscherm bij:
- Verhardingen
- Kabel- en leidingsystemen

Bezoek ook onze website: www.poelbosbouw.nl

ITS - International Tree Service bv
 Amersfoortseweg 205
 3888 NM Nieuw Milligen
 (Apeldoorn)

Telefoon: 0577-456561
 Fax: 0577-456532
 GSM: 06-53491303
 E-mail: its@poelbosbouw.nl

DE JUISTE ZORG VOOR BOMEN

**VAN JAARVELD / VAN SCHERPENZEEL
BOOMTOTAALZORG**

Overeind 42, 3998 JB SCHALKWIJK
Telefoon: (030) 601 18 80
Fax: (030) 601 23 66
www.boomtotaalzorg.nl

→ Overheid → Bedrijven → Instellingen → Particulieren

VAN HELVOIRT
GROENPROJECTEN BV

www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

- aanleg
- onderhoud
- boomverzorging ▶
- grondwerken
- bestratingen
- daktuinen
- verplanten
- snoeien
- rooien
- standplaatsverbetering ▶
- onderzoeken
- gronduitwisseling
- bomenzand
- BIM

Oisterwijksebaan 8A - 5056 RD Berkel-Enschot - Telefoon (013) 540 82 00
Fax (013) 540 82 01 - www.vanhelvoirtgroenprojecten.nl

Bomenkennis

Boomsoorten-cursussen

- Iepensymposium 13-okt, nieuwe ontwikkelingen in beheer, beleid, resistente iepen, onderzoek
- Bomenkeuze voor stedelijke beplantingen
- Boomsoortenkennis Basis en Plus
- Inheemse bomen en struiken

Bomenkennis-Cursussen www.bomenkennis.nl
Leo Goudzwaard 06-11095105 info@bomenkennis.nl
Duistereweg 18 3911 AK Rhenen tel 0317-612482

Kwaliteit door klanthousiasme...

... IN CONCEPT, CREATIE, FOTOGRAFIE, PREPRESS, DRUKWERKEN

vandenberg

DRUKWERKEN TUINDORPWEG 25 POSTBUS 2 3950 AA MAARN T +31 (0)343 442344 F +31 (0)343 441384 WWW.BERGDRUK.NL

Laat bomen spreken

Een boom spreekt meer tot de verbeelding als je weet hoe hij heet en als je eigenschappen van hem kent.

Vestig de aandacht op bijzondere bomen langs een wandelroute of fietstocht, of voorzie de monumentale bomen in een park, of dat prachtexemplaar in uw voortuin van naam.

Met de bomenbordjes van de Bomenstichting komen bomen tot leven. De kleurrijke, informatieve serie bordjes is herzien, uitgebreid en opnieuw vormgegeven. Bovendien is het eenvoudig geworden de borden op specifieke wensen aan te passen, zoals een beeldmerk toevoegen of een speciale tekst ter gelegenheid van een bijzondere gebeurtenis.

Het overzicht van de 90 titels is te vinden op de website of wordt op verzoek toegezonden. Er zijn ook speciale houten palen leverbaar.

Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
030-2303510, fax 030-2310331
info@bomenstichting.nl / www.bomenstichting.nl

Bomen
stichting

Copijn Utrecht
Realisatie en Boomspecialisten

Gageldijk 4f
Postbus 9177
3506 GD Utrecht
Tel: 030-2644333
Fax: 030-2612140
E-mail: info@copijn.nl

boomverzorging • boomverplanting • boomtechnisch onderzoek en advies • boombeheer • tuinaanleg- en onderhoud • binnenbeplanting

Uw specialist voor de bomen

Bomenridders in Amsterdam

In Amsterdam is een groep Bomenridders opgestaan. Deze is ontstaan uit een drietal bestaande bomenwerkgroepen. Het initiatief kwam van het Wijkcentrum Ceintuur in de Pijp en met name van Lilian Voshaar. Er werd in 2004 een opleiding gestart met de volgende onderwerpen: eerste hulp bij kap, hoe betrek ik mijn buurt bij de bomen, maak een monument en welke boom past bij jouw straat.

De naam Bomenridders is met toestemming van de Bomenridders in Rotterdam overgenomen. In Rotterdam houdt men zich voornamelijk bezig met de kapvergunningen en de juridische aspecten daarvan. Dat doen we in Amsterdam natuurlijk ook, maar we willen een breder platform vormen van bomenliefhebbers en geïnteresseerden die elkaar ondersteunen. De ervaring leert dat we als stedelingen de bomen in de stad als zo vanzelfsprekend ervaren dat we er nauwelijks over nadenken of dat we een boom vaak als lastig ervaren.

De Bomenridders Oud Zuid is een groep die zich bezig houdt met het groen in de stad en hoe we daar als bewoners mee om willen gaan. We hebben een begin gemaakt met een site waar u zich aan kunt melden voor de nieuwe opleiding van dit jaar: www.bomenridders.nl

Diana van Putten

Geduld en zoen ...

Het opsporen van de twee verhaspelde spreekwoorden uit de puzzel in het winternummer leverde nogal wat hoofdbrekens op. Dat werd nog verergerd doordat het aantal opgegeven letters onjuist was. Niettemin kwam José Poort uit Bostel met een oplossing die bijna gelijkluidend was aan de verborgen zinnen:

- De zoen is een vrucht die men aan de boom plukken moet (Frans spreekwoord);
- Geduld is een boom waarvan de wortels bitter zijn maar de vruchten zoet (Chinees spreekwoord).

Beide - licht veranderde - zinnen komen uit de Citatenomnibus van Cees Buddingh'.

Wij feliciteren José van harte met haar prijs, de cd-rom 'Bomen'. En ... de puzzelredactie belooft beterschap!

Solitaire eik gered

Afgelopen najaar zouden er in overleg met de bewoners aan de Heidehof in Barchem (Gemeente Lochem in de Achterhoek) extra parkeervakken aan een bestaand plantsoen gerealiseerd worden. Tijdens het uitzetten van de piketpaaltjes bleek voor de bewoners dat de eerder geplande plaatsen veranderd waren. Er zouden nu acht parkeerplaatsen komen onder een grote oude Amerikaanse eik.

Omdat de eik hoger dan het straatniveau staat, waren enkele oplettende bewoners bang dat een groot gedeelte van de wortels van de eik zou sneuvelen en op termijn misschien daarmee de eik. Na diverse telefoontjes én een aantal gesprekken met de gemeente en de inmiddels begonnen kraanmachinist (die op vrijdagmiddag zijn werk wilde afmaken) werden de werken uitgesteld. De maandagmorgen daarop bleek het een misverstand en enige onkunde te zijn; bovendien konden de parkeerplaatsen verplaatst worden zonder schade voor de boom. In de prak-

foto van auteur

tijk bleek dat de parkeerbehoefte niet zo groot was als verwacht; met het herinrichten van de bestaande plaatsen is uitbreiding nu van de baan. Complimenten voor de alerte bewoners en de Gemeente Lochem, die het geduld wilde opbrengen om de uitvoering van de plannen ten behoeve van de boom te heroverwegen.

Gerard Doornbos

DE STELLING

Het is aan te raden in de steden meer bomen te planten die snel groot worden.

Veel stadsbomen worden om tal van redenen niet ouder dan een jaar of tien. Kleinblijvende boomsoorten groeien meestal langzaam en zijn extra gevoelig voor een slechte groeiplaats. Plant liever een boomsoort die snel groot wordt, zodat deze al na een paar jaar een groen beeld vormt. Wanneer dan na 10-15 jaar de straat met bomen weer op de schop gaat, hebben we met deze grote bomen tenminste een aantal jaren groen in de straat gehad.

We zijn benieuwd naar uw mening over de ongenueanceerde stelling. Stuur deze naar de Bomenstichting, Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht, of per e-mail: fmoens@bomenstichting.nl

Op de stelling in ons winternummer "het planten van bolboompjes is een modegril en getuigt van weinig boomkennis" reageerde een aantal lezers. Hieronder een selectie uit de reacties:

- Else Wannee vindt dat een boom normaal moet kunnen uitgroeien, laat een esdoorn een esdoorn en een eik een eik zijn.
- Dick Kortekaas moet niets van die bollen hebben, dat getuigt van armoe en wansmaak bericht hij.
- Hans-jo Dankers zegt dat al eeuwen lang bomen worden gemodelleerd en vindt een bolboom beter dan een stenen tuin.
- Trees Jacobs vindt bolbomen steriel, maar beter dan een boom die te groot wordt voor de tuin en daardoor weer gerooid wordt. Simon de Boer heeft ook deze mening.
- W. Heefer is het met de stelling eens en vindt het jammer dat bomen moeten voldoen aan de (wan)smaak van mensen.

Hebt u het Beste BoomIdee van 2005?

De Bomenstichting organiseert dit jaar voor de vijfde keer de prijsvraag 'Beste BoomIdee' voor gemeenten en andere groenbeheerders. In eerste instantie werd dit jaarlijks gedaan, maar in 2003 is besloten de prijs voortaan eenmaal per twee jaar uit te reiken. Bent u na de gemeenten Apeldoorn (2000), Tytsjerksteradiel (2001), Enschede (2002) en Eindhoven (2003) de groenbeheerder die iets heeft bedacht en uitgevoerd, waar de bomen direct of indirect beter van worden? Had u het ultieme idee om bomen beter tot hun recht te laten komen? Stuur het op en doe mee, misschien wint uw idee de prijs: een toekomstboom op een door u uitgekozen plek!

Het moet gaan om een reeds uitgevoerd idee, waarmee direct of indirect gunstige effecten voor bomen worden beoogd. Het kan bijvoorbeeld gaan om een technisch, juridisch, educatief of beleidsmatig idee. Het gaat in deze prijsvraag uitdrukkelijk niet om het totale bomenbeleid, maar om een losstaand idee. Het totale achterliggende bomenbeleid wordt zonnig wel meegenomen in de beoordeling, want een los idee binnen een rammelend

beleid heeft geen blijvend effect.

De jury beoordeelt de inzendingen aan de hand van de volgende criteria:

- Voorbeeldfunctie (het idee is makkelijk door anderen over te nemen)
- Vernieuwend en origineel
- Eenvoudig en betaalbaar
- Duurzaam en degelijk

Eisen aan de presentatie

Stuurt u in elk geval een duidelijke beschrijving van het idee op hooguit één A4-tje: wat is het, wie bedacht het, waarom en wanneer, waar is het uitgevoerd. Daarnaast zijn enkele foto's, knipsels of ander illustratiemateriaal welkom om de jury een goede indruk te geven van aard en inhoud van het idee.

Praktijkjury

De inzendingen worden beoordeeld door een jury van drie bomendeskundigen uit gemeenten en bedrijfsleven, namelijk Piet Blik (verantwoordelijk voor het openbaar groen in Schiedam en bestuurslid STADSWERK GNL), Hans Kaljee (bomenconsulent van de gemeente Amsterdam) en Thale Roosien (BTL Bomendienst). Juryvoorzitter is de ambassadeur van de Bomenstichting, Marjan van Elsland.

Inzending

Het bovengenoemde A4-tje is welkom per e-mail: svdmolen@bomenstichting.nl. Het bijbehorende materiaal krijgen we, mét een kopie van het A4-tje graag per post. Uw inzending moet uiterlijk vrijdag 10 juni binnen zijn bij de Bomenstichting, Oudegracht 201bis, 3511 NG Utrecht.

Prijsuitreiking

De winnaar wordt bekendgemaakt op het jaarcongres van STADSWERK op 29 en 30 september 2005 in Twente. De prijs, een toekomstboom, wordt in het voorjaar van 2006 geplant met en bij de winnaar.

foto: San van der Molen

De winnaar krijgt behalve een certificaat en een feestelijk geplante boom ook publiciteit. Hier journalist Joost Huijsing aan het werk voor VARA's Vroege Vogels bij de winnaar van 2002

Correctie webadres Bomendienst

In de lijst 'Nuttige adressen voor boombeheerders 2004 - 2005' heeft BTL Bomendienst onder drie rubrieken een verkeerd webadres van ons gekregen. Onder de rubriek Boomverzorging staat op bladzijde 5 het goede adres:

www.bomendienst.nl. Dit hadden we dus ook moeten plaatsen onder de rubrieken Technisch onderzoek en advies (blz.14), Beleidsadvies (blz.17) en Taxateurs van Bomen (blz.18). Met excuses.

Populieren inzetten tegen kanker

JERUZALEM - Wetenschappers van de Hebrew University hebben in weefsel van twee populierensoorten *Populus tremula* (ratelpopulier) en *P. euphratica* (Euphraatpopulier) het zogenaamde SP-1 proteïne gevonden. De functie van de stof in deze boomsoorten is ze weerstand te bieden en te laten overleven in zeer moeilijke groeiomstandigheden zoals droogte en zilde bodem. Voor de mens kan SP-1 helpen tegen vormen van kanker.

Grote fossiele boom ontdekt

SUMATRA - In de afzetting van de rivier de Merangin bij het stadje Bangko is een 275 miljoen jaar oud restant van een boom gevonden. De versteende boom, die in het Paleozoïcum (542-251 miljoen jaar geleden) heeft geleefd, ligt in stukken gebroken in de bedding. De boom moet ongeveer 40 meter hoog geweest zijn.

Er wordt geprobeerd het versteende fossiel in de rivierdelta naar elders te verplaatsen, omdat het vindgebied regelmatig overstroomt.

Monumentale boom scoort veel punten

TILBURG - De gemeente heeft een beheersysteem ontwikkeld om veiligheid en onderhoud van gemeentebomen nauwlettend te kunnen volgen. Het systeem wijkt af van andere beheerssystemen, omdat aan elke boom punten voor bijvoorbeeld omtrek, ouderdom en cultuurhistorische waarden worden toegekend. Scoort een boom 85 punten of meer, dan heeft hij daarmee de status 'monumentaal' verworven. Met dit predikaat valt de boom vervolgens onder een strenger onderhouds- en inspectieprogramma.

De Nieuwe Ooster roept zichzelf uit tot Arboretum

In Amsterdam-Watergraafsmeer ligt begraafplaats en crematorium De Nieuwe Ooster. Het 33 hectare grote, monumentale park, dat inmiddels de rijksmonumentale heeft status gekregen, is ontworpen door de beroemde landschapsarchitect Leonard Anthony Springer. Het is in 1892 als landschappelijk wandelpark aangelegd. Springer was in de tijd van de aanleg landelijk bekend om zijn grote plantenkennis. Hij hield van diversiteit en liet dan ook niets achterwege om inheemse soorten veel af te wisselen met exoten. Ook op De Nieuwe Ooster is een groot assortiment aangeplant. Hoewel in de archieven nooit een echt beplantingsplan gevonden is weten we vrijwel zeker dat er nog bomen staan vanaf de eerste aanleg. Drie daarvan, rode beuken, zijn ingeschreven in het landelijke register van Monumentale bomen. Om de recreatieve en educatieve waarde van het park te vergroten heeft een deel van de bomen zo'n 25 jaar geleden bordjes gekregen met hun naam erop. Bezien wordt hoe we dit kunnen complementeren. Voorjaar 2004 is ook een nieuwe bomenroute uitgegeven. Een tekstboekje voorzien van foto's en plattegrond leidt geïnteresseerden langs een veertigtal bomen.

De verzameling coniferen is op De Nieuwe Ooster ook groot, alleen zijn deze nog niet geïnventariseerd en in kaart gebracht. Dit wordt in de nabije toekomst ook opgepakt.

Al met al vond ik dat ons park ook de naam 'Arboretum' verdient. Na wat heen en weer bellen met diverse arboreta en de Bomenstichting ben ik tot de conclusie gekomen dat we die titel zeker verdienen en dat er geen belemmeringen in de weg staan om onszelf deze toevoeging cadeau te doen. Vandaar vanaf 1 januari 2005: 'Arboretum De Nieuwe Ooster'.

Johan Mullenders

Groenkeur

Het was voor bedrijven al enkele jaren mogelijk zich te laten certificeren voor de kwaliteit van de bedrijfsvoering. ISO- en VCA-certificaten zeggen echter niets over de kwaliteit van het uitgevoerde werk. De Vereniging Hoveniers en Groenvoorzieners (VHG) nam het initiatief om te komen tot de stichting Groenkeur, die een kwaliteitskenmerk voor de groene branche ontwikkelde; het zogenaamde Groenkeur. De Nederlandse Vereniging van Boomverzorgende bedrijven (NVB) is aangesloten bij de VHG, dus ging de Bomenstichting op 20 januari naar de presentatie van het Groenkeur op Slot Zeist om te zien welke boomverzorgingsbedrijven zich met succes hadden laten beoordelen. Verschillende van de bedrijven die ook in onze adressenlijst voorkomen, bleken die middag het certificaat in ontvangst te mogen nemen. We noemen: Boogaart Almere, BTL Bomendienst, ISS Landscaping services, Nationale Bomenbank en Krinkels. Gefeliciteerd!

Wat opvalt is, dat dit allemaal grote bedrijven zijn. We zijn wel benieuwd waarom de kleinere bedrijven ontbreken. De kwaliteit van hun werk zal in de meeste gevallen niet het probleem zijn. Maar wat dan wel? De prijs? Graag reacties!

Marjan van Eekland

Eerste 'European Tree Technicians'

Het vak boomverzorging gaat aan steeds meer Europese kwaliteitseisen voldoen. Er zijn al ruim 150 gecertificeerde European Tree Workers, boomverzorgers, actief in Nederland. Nu zijn ook de specialisten, de boomtechnisch adviseurs, aan de beurt om zich te laten testen voor de kwalificatie European Tree Technician. Rogier van Dijk (Quercus Boomverzorging) deed dit vorig jaar met goed gevolg in Berlijn. Op 16 februari 2005 kregen (op foto v.l.n.r.) Martijn Bouwer (BTL Bomendienst), Henk van Scherpenzeel (Boomtotaalzorg) en Erik

foto: Koen Verheijden / Hollandse Hoogte

Geblakerde Kabouterboom

In de nacht van 11 op 12 januari stond de dikste boom van ons land in lichter laaie. De tamme kastanje met een stamomtrek van meer dan 8,5 meter staat in het natuurgebied de Heerlijkheid Beek bij Nijmegen. De boom is ook wel bekend als de Kabouterboom (zie Rijk & Groen, blz 24).

De Bomenschouw van de Bomenstichting heeft samen met een collega boomverzorgers, in opdracht van beheerder Het Gelders Landschap, de boom onderzocht. Met name voor het deel van de stamvoet waar het vuur zeer heet is geweest, blijft het gissen of het levende weefsel het wel heeft overleefd. Schade is er zeker, maar na het in blad komen van de boom hebben we pas meer duidelijkheid over de omvang ervan.

foto: Bert Beens, IPC Groene Ruimte

Koppelaar (Nationale Bomenbank) het certificaat na een pittig tweedaags examen bij het IPC Groene Ruimte. Vanaf 2006 kan iedereen dit examen afleggen.

Opgewarmd Nederland

Rolf Roos (hoofddred.)
 uitg.: Jan van Arkel, Utrecht
 ISBN 90-8081582-9
 € 34,95 boek en CD

Bij de presentatie van het boek *Opgewarmd Nederland* in november 2004 hoorde een mediaoffensief, waarin ik een bescheiden rol mocht spelen. TV

Gelderland vroeg of ik wilde reageren op een uitspraak van één van de auteurs, de Wageningse professor Rik Leemans, dat de beuk binnen 10 jaar uit Nederland gaat verdwijnen als gevolg van de opwarming. Omdat ik het met die uitspraak van harte en gefundeerd oneens ben wilde ik graag reageren: wat een onzin! In de uitzending bleek Leemans iets genuanceerder, maar ik bleef het met hem oneens. Hij betreurde dat, want "u wilt toch ook dat er iets aan het broeikas effect wordt gedaan?" Jazeker professor, maar niet op basis van vals alarm!

Toen boek en dvd in de bus vielen had ik me er op ingesteld om een kritische bespreking te maken. Tot mijn verbazing en genoegen heb ik echter uren in het boek gelezen en gebladerd zonder me te hoeven ergeren aan ongenueanceerde verhalen. Integendeel. Het is niet alleen een mooi uitgevoerd en zeer leesbaar boek, het is ook informatief, veelzijdig en heel precies. De dvd ondersteunt dat met extra informatie en filmpjes. Het geheel is zonder trompetgeschal toch angstaanjagend. Na de uitleg over de vermoedelijke klimatologische gevolgen van de opwarming voor Nederland volgen de consequenties voor plant en dier (blijven, komen, weggaan of uitsterven) en voor natuur, water en landbouw. We mogen lange hete zomers, natte zachte winters en meer stormen verwachten. Zelfs als we het broeikas effect snel en effectief te lijf gaan zullen we nog tientallen jaren moeten wachten op de eerste effecten van die inspanningen. Intussen gaat de natuur een zware tijd tegemoet. Een

voorbeeld kent iedereen al: rupsen komen eerder uit dan de eikenbladeren, dus vele sterven van honger. De mezen reageren niet op de opwarming, dus gaan ze te laat nestelen om nog goed van de overlevende rupsen te kunnen profiteren. Dit soort 'mislinken' ontstaat op veel fronten, waardoor de hele natuur 'op de schop gaat'. Wat moeten we daaraan doen? Het boek geeft suggesties, zoals: kwetsbare natuur meer veerkracht en ruimte geven; plagen van nieuwkomers bestrijden. Het klinkt daadkrachtig, maar is het haalbaar, als intussen de basisvoorwaarden veranderen? Het lijkt me onmogelijk om soorten die zich hier niet meer thuis voelen toch te laten blijven. En net zo onmogelijk om onwelkome nieuwkomers te bestrijden als die zich hier nou juist wél thuis voelen. Dan loop je toch achter de feiten aan?

Het boek gaat nergens over openbaar groen, maar dat is ook niet zo gek, want onze 'plantsoenen' zijn minder kwetsbaar dan echte natuur. Ze staan bijvoorbeeld al vol exoten en zouden daardoor wel eens beter bestand kunnen zijn tegen de komende veranderingen. En de beuk? Bosbouwhoogleraar Frits Mohren schrijft in het boek dat de beuk bij ernstige droogte wel eens in de problemen zal komen. Dat wisten we al en dat is wat anders dan uitsterven, gelukkig!

Marjan van Elkland

Mensen verhalen over bomen

Adrie Beyen
 A3 boeken, Geesteren
 ISBN 90-7740804-5
 Prijs € 39,95

'Die eiken dat zijn mijn vader en moeder', zegt beeldend kunstenaar Juke Hudig die in sprookjesachtig gewaad met haar bomen (of ouders?) op het omslag is afgebeeld. Zo'n persoonlijke relatie met bomen heeft niet elke geïnterviewde in dit boek, dat door schrijfster Adrie Beyen in eigen beheer mooi is uitgegeven. Zij heeft 35 mensen bereid gevonden hun verhaal te

vertellen over de boom of bomen die in hun leven een rol spelen of speelden. Er zijn ook heel andersoortige verhalen, van andersoortige mensen, emotioneel of nuchter, maar altijd enthousiast als ze vertellen over de historie, de schoonheid of de bedreiging van 'hun' bomen. Al met al is het een kaleidoskopisch boek geworden met fraai geïllustreerde, goed leesbare interviews. Mét de schrijfster hoop ik dat het leidt tot versterking van het bewustzijn hoe belangrijk bomen zijn. Ik zou als geograaf wel willen weten waar al die bomen staan zodat ik de mooiste kan bezoeken. Misschien wil Adrie Beyen in de tweede druk een kaartje opnemen?

Aart de Veer

Bijzondere bomen in het hart van Nederland

tien wandelroutes
 Gerrit de Graaff
 uitg.: BDU, Barneveld
 ISBN 90-7015066-2
 € 10,-
 is ook rechtstreeks
 te bestellen via
www.bduboeken.nl

De Graaff is schrijver van diverse wandelgidsjes en enkele vermaarde bomenboeken, waaronder het inmiddels uitverkochte 'Monumentale Bomen in Nederland'. Bomen moet je beleven is het devies van Gerrit de Graaff. Om u een handje te helpen heeft hij tien wandelroutes uitgestippeld die voeren langs bijzondere bomen, waaronder enkele zeer monumentale exemplaren.

De routes zijn te vinden in het gebied dat grofweg begrensd wordt door Ermelo, Apeldoorn, Arnhem en Barneveld. Het is een streek met uiteenlopende kenmerken variërend van een zandverstuiving tot het heuvelachtige, zuidelijke deel van het Veluwe-massief bij de Rijn.

De wandelingen lopen uiteen van ca. 5 tot 7 kilometer. Ze zijn voorzien van duidelijke kaartjes. In de tekst staan nadere aanwijzingen waardoor de wandeling geen speurtocht hoeft te worden. Veel wandelplezier deze zomer!

Frank Moens

Vijfendertig jaar Bomenstichting

Het is dit jaar vijfendertig jaar geleden dat een aantal verontruste bomenliefhebbers en vakmensen de Bomenstichting oprichtten, omdat zij vele waardevolle bomen zagen verdwijnen. De druk op de ruimte begon toe te nemen.

Monumentale bomen werden, ondanks hun enorme afmetingen, over het hoofd gezien en de beslissing over de kap ervan werd vaak lichtvaardig genomen.

Al met al was het de hoogste noodzaak om hier een kritisch geluid tegenover te stellen. Wat begon op een zolderkamer is uitgegroeid tot een gerespecteerd kenniscentrum over bomen. De Bomenstichting bestaat nu uit een groep deskundige mensen waar menig boombeheerder en particulier de weg naar weet te vinden om advies te krijgen over bomenbeleid, acties om bomen te beschermen, boomverzorging en boomjuridische zaken. Maar het is ook een groep die aan de bel trekt als er misstanden zijn op bomengebied. Er zijn successen geweest in de afgelopen decennia, op het gebied van de monumentale

bomen, de uitbreiding van de regelgeving om bomen te beschermen, de groeiende groep particulieren die hun betrokkenheid bij bomen laat blijken.

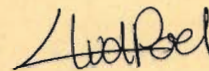
Dat onze doelstellingen breed worden gedragen zien we terug in de resultaten van de recent gehouden 'Nationale VROM-enquête'. Wat betreft de leefomgeving hechten Nederlanders het meeste belang aan groen in de buurt. Zaken als voorzieningen en parkeren en ergernis over zwerfvuil, geluid- en stankoverlast scoren veel lager.

Dat deze wens zo duidelijk naar voren komt, geeft ook aan dat we nog lang niet klaar zijn met ons werk. We gaan dus niet op onze lauweren rusten. Ons jubileumjaar wordt een bijzonder druk jaar waarin de uitbreiding van het netwerk van lokale contactpersonen voortvarend wordt opgepakt, waardoor we straks in veel meer gemeenten het bomenbeleid kunnen beïnvloeden. We gaan de optimale manier uitwerken om monumentale bomen te beschermen. Verhalen over bij-

zondere bomen worden verzameld en doorverteld. De registratie van monumentale bomen en het Bomenfonds gaan een nieuwe fase in. U leest in de loop van het jaar meer over deze en andere activiteiten in Bomennieuws of op onze geheel vernieuwde website.

Ook geven we een feestelijk tintje aan dit jaar. We laten het jubileum niet onopgemerkt voorbij gaan. U kunt deelnemen aan Bomenreizen naar Engeland en op 19 juni is er een feestelijke dag voor alle donateurs en relaties op Kasteel Groeneveld met debat, theater, muziek en workshops. Natuurlijk staan de bomen hierin centraal. U ontvangt in mei hiervoor een uitnodiging, maar noteert u deze dag alvast in uw agenda.

Helène van der Poel

colofon

30e jaargang, nummer 1, lente 2005
ISSN 0166-784 X

Verschijnt 4 x per jaar, oplage: 4750 stuks

Redactie:

Florentine van Eeghen,
Marjan van Elsland, Douwe van der Heij,
Maartje Nelemans, Erik Platje

Eindredactie:

Aart de Veer

Hoofredactie, vormgeving en advertenties:
Frank Moens (fmoens@bomenstichting.nl)

Redactieadres:

Bomenstichting,
Oudegracht 201 bis, 3511 NG Utrecht
tel (030) 230 35 10 (van 9.00-13.00 uur),
fax (030) 231 03 31
www.bomenstichting.nl
postbank 2108755

Druk:

Van den Berg's Drukkerij - Maarn
Gedrukt op Reviva offset 100 grams.
Overname van artikelen en berichten na
overleg met de redactie.

Donateur wordt u voor:

€ 20,- per jaar, 65+ € 17,50 per jaar.
Bomenvriend voor het leven € 500,-.

Bestuur van de Bomenstichting:

ir. H.R.F. Schotanus (voorzitter)
ir. J.W.M. Langeveld (secretaris)
drs. E.K.C. Esseling (penningmeester)
ing. T.H. Bakker
C.J.M. Denneman
ir. G.J.P. Jansen
mw drs. R. Peters

Beschermvrouwe:

Hare Majesteit de Koningin

9 april t/m 31 oktober

Boomfestatie

Een seizoen lang staat de Boomfestatie in het schitterende boomrijke park van Kasteel Groeneveld in Baarn (zie ook blz. 6).

De Boomfestatie laat bezoekers op een andere manier naar bomen kijken.

Aan de hand van het gratis verkrijgbare boekje Bladwijzer en de bijbehorende puzzeltocht kunnen kinderen, maar ook volwassenen, enkele leerzame uren beleven.

Open: di. t/m zo van 11.00 - 17.00 uur
Toegang tot het park is gratis.

Kasteel Groeneveld, Amsterdamsestraatweg, Baarn.

inl.: www.kasteelgroeneveld.nl of
www.bomenstichting.nl

Kasteel Groeneveld

19 juni

Feestdag Boomfestatie

Een dag lang boomtheater, verhalen en muziek.

Voor deze dag geldt een toegang van € 3,50. Donateurs krijgen een vrijkaart toegezonden.

AGENDA

eind mei - half juni

Bomenreizen Engeland

De Bomenstichting organiseert ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan drie vierdaagse bomenreizen naar Engeland. Vertrekdata zijn: 31 mei, 4 juni, 17 juni. Per reis kunnen maximaal 8 personen deelnemen. Kosten zijn € 495,- per persoon. Dat is excl. evt. toeslag 1-persoonskamer en lunches.

Voor meer informatie zie de meegezonden bijlage bij de dit Bomennieuws of www.bomenstichting.nl

19 juni t/m 3 juli

Expositie 'BOOM'

De tentoonstelling wordt georganiseerd in genootschap 'KUNSTLIEFDE'.

Een 12-tal kunstenaars exposeren tekeningen, schilderijen, beelden, installaties, gedichten en foto's.

Plaats: Genootschap Kunstliefde
Nobelstraat 12A te Utrecht,
030 - 2314218

inl.: karin.boers@worldmail.nl

Rijp & Groen

Vleermuizen redden bomen

Een bericht in de Twentsche Courant Tubantia (Enschede) schijft op 27 november 2004: "Vleermuis zit bouw bedrijven in de weg. Een populatie beschermde baardvleermuizen houdt mogelijk de kap tegen van het laatste bos in het havengebied. Het college van BenW wil het gebied gebruiken voor de vestiging van bedrijven. Uit voorlopig onderzoek blijkt echter dat het bos bijzondere natuurwaarden heeft."

Het gaat om een bosje 'in een gebied waar beton en asfalt de dienst uitmaken'. Het is ongeveer 10.000 vierkante meter groot en er komen bomen van 100 tot 150 jaar in voor. De gemeente zou die vierkante meters graag verkopen en de verloren gegane natuur elders compenseren, wat netto veel geld zou opleveren. Maar dat kan nu misschien niet. Wat een strop voor de gemeente. Wat een geluk voor de vleermuizen, de bomen en alle andere levende wezens in dat bosje, want nu hoeven ze niet gecompenseerd te worden. Ze mogen gewoon blijven leven. En ook fijn voor de mensen die in dat bedrijvengebied werken, want het is goed voor je gezondheid als je natuur in de buurt hebt. Tip voor de gemeente: leg een wandelpad aan door het bosje en bevorder het lunchwandelen, dan levert het toch nog wat op.

Kabouterboom in brand

In de nacht van 11 op 12 januari hebben onbekenden de dikste boom van Nederland in brand gestoken (zie foto op blz. 21) Wie doet zoiets?! Ik denk persoonlijk aan kinderen of jongeren, die de gevolgen van hun spelletje niet hebben voorzien. Ze hadden waarschijnlijk ook geen benul van de betekenis van een oude boom, laat staan deze boom! Het is een tamme kastanje in Beek bij Nijmegen, die met zijn enorme, holle, grillige stamvoet tot ieders verbeelding spreekt. Hij wordt niet voor niets de 'kabouterboom' genoemd. De boom was, evenals veel andere holle bomen al vaker het slachtoffer van fikkiestokers, maar ging er tot nu toe niet aan dood. Dat dit mogelijk is, komt doordat de boom aan de binnenkant brandt, waar afgestorven hout zit. Zolang de hitte niet doordringt tot in de levende weefsels aan de buitenkant van de boom blijft hij wel in leven. Deze keer moeten we afwachten wat de gevolgen zullen zijn. Krantenberichten over een herstelplan wekken de suggestie dat het herstel van mensen afhangt, maar natuurlijk zal het in eerste instantie van de boom zelf afhangen of hij het wel of niet overleeft. Vervolgens zal een boomverzorger met het uitsnoeien van de kroon een handje kunnen helpen om te voorkomen dat de verzwakte stam teveel kroongewicht moet dragen. Onze contactper-

soon Theo Merkus, die vlak bij de boom woont en 's nachts bij de brand was, vertelde dat de vlammen eruit sloegen, doordat de holle stam als schoorsteen fungeerde. Het moet een fascinerend gezicht geweest zijn, aan de ene kant prachtig, aan de andere kant behoorlijk luguber. Hopelijk blijft hij leven, maar dat weten we pas in de loop van het jaar. Intussen vinden we de mediahype en melodramatische reacties, zoals kransleggingen bij de boom nogal buiten proporties. Dit is geen bijzonder voorbeeld van zinloos geweld, terrorisme of een verloedderende samenleving, maar lijkt eerder op een al veel vaker vertoond, uit de hand gelopen spelletje van kinderen.

Gentechnologie tegen bomenallergie

In 2002 is het Allergie Consortium Wageningen (ACW) ontstaan vanuit de gedachte: 'dat de complexiteit van het ontstaan en de bestrijding van allergieën een multidisciplinaire aanpak van allergiepreventie vraagt'. Het consortium heeft al mooie resultaten geboekt: er zijn twee rassen van hypoallergene (minder allergie veroorzakende) appels ontwikkeld, één met en één zonder gentechnologie. Initiatiefnemer professor Savelkoul legde in het blad Wageningen Update uit dat het ACW "ook serieus gaat kijken of het allergeen in bomen het zwijgen op kan leggen, zodat hypoallergene gentechbomen de bomen die nu rond onze woonwijken en scholen staan, kunnen vervangen. Dat zou het leven van hooikoortspatiënten verlichten en het aantal kinderen dat een allergie ontwikkelt verminderen." Wow, wat een plannen! We hebben ons bij de Bomenstichting nog niet echt afgevraagd of we voor of tegen gentechnologie (genetische manipulatie) op ons eigen vakgebied zijn. Maar we zijn wel al een tijd bezig met allergie voor bomen en hebben daar al veel informatie over. Daaruit blijkt onder meer dat het stuifmeel van bomen in de bloeitijd gewoon overal in de lucht zit en dat het helemaal geen nut heeft om een enkele boom weg te halen of zelfs een hele wijk leeg te kappen, want het pollen komt van verder weg. Dus ook het vervangen van gewone bomen door hypoallergene gentechbomen heeft geen zin, tenzij je in het hele land en ook daarbuiten in alle bossen en natuurgebieden de berken, hazelaars, elzen, wilgen en andere windbestuivende bomen gaat vervangen. Een onzalig idee.

Marjan van Eekland

